

Geneesmiddelen

We betalen tweemaal

In de apotheek betaal je een geneesmiddel niet voor de eerste keer. Zonder het te beseffen heb je ook bijgedragen aan de ontwikkeling ervan, en geen klein beetje.

Ben van Gils en Martine Van Hecke

€ 400
per jaar

Dat bedrag draagt elke Belg jaarlijks bij aan de terugbetaling van medicijnen via het Riziv.

Als je denkt aan betalen voor geneesmiddelen, denk je wellicht aan de rekening die je betaalt bij de apotheker. De gemiddelde Belg geeft daar jaarlijks zo'n € 150 aan uit, volgens het meest recente Huishoudbudgetonderzoek. Maar onrechtstreeks besteed je een pak meer aan geneesmiddelen. Een deel van je sociale bijdragen en je belastingen wordt ook gebruikt om de kas van de ziekteverzekering (Riziv) te spijzen. In 2017 betaalde het Riziv 4,32 miljard euro aan de terugbetaling van geneesmiddelen. Dat is gemiddeld nog eens € 400 per inwoner.

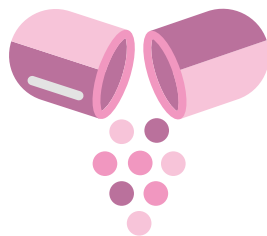
Subsidies

En het gaat crescendo. De totale uitgaven voor medicijnen blijven stijgen, onder meer omdat de farmaceutische firma's steeds hogere prijzen vragen voor hun nieuwe geneesmiddelen. Innovatieve kankermedicijnen kostten in 2017 zowat 600 miljoen euro aan het Riziv, viermaal meer dan een decennium geleden. Vanwaar komen de astronomische bedragen die farmabedrijven vragen voor hun producten? Hoge kosten voor onderzoek en ontwikkeling, zeggen ze. Niet alleen voor het middel dat op de markt wordt gebracht, ook voor de producten die stranden in de testfase. Geneesmiddelen ontwikkelen gaat inderdaad niet zonder vallen en opstaan. Van de honderd nieuwe molecules (de basis van elk medicijn) die op mensen worden getest, leiden er slechts veertien tot een nieuw geneesmiddel. Hoeveel dat allemaal kost, wil de farma-industrie niet kwijt. Eén ding is echter zeker: ze betalen niet alles zelf. In 2015 werd in ons land voor 575 miljoen euro aan biomedisch onderzoek gedaan met belastinggeld. De fondsen zijn afkomstig van onze overheidsorganen, maar ook bijvoorbeeld van de Europese Commissie. Biomedisch onderzoek gebeurt vooral aan onze universiteiten, maar ook aan publieke onderzoekscentra zoals het Vlaams Instituut voor Biotechnologie. Soms worden bedrijven rechtstreeks gesponsord. In 2015 kregen ze zo'n

ONZE BIJDRAGE AAN MEDISCH ONDERZOEK

**Belastingvoordelen voor
medische bedrijven
(2016)**

€ 872
miljoen

**Financiering van
biomedisch onderzoek
(2015)**

€ 575
miljoen

**Terugbetaling
geneesmiddelen
(2017)**

€ 4,32
miljard

Bron: FOD Financiën, Belspo (en eigen berekening), Riziv

59 miljoen euro aan subsidies voor onderzoek en ontwikkeling.

Te weinig voorwaarden

Bij het toekennen van subsidies legt de overheid weliswaar voorwaarden op, maar ze legt niet altijd de juiste accenten. Ze houdt bijvoorbeeld weinig rekening met prioriteiten op het gebied van de volksgezondheid. Dat is jammer, want farmaceutische bedrijven hebben een andere prioriteit: hoge winst. Ze zijn moeilijk te porren voor het ontwikkelen van nieuwe antibiotica waarvoor de afzetmarkt beperkt is. In ons land bestaat er ook geen lijst die aangeeft in welke domeinen bij voorkeur onderzoek wordt gedaan. Voordat ze de fondsen overhandigt, zou de overheid ook kunnen bedingen dat het eindproduct verkrijgbaar zal zijn in alle landen die er baat bij hebben (ook minder vermogende landen). Of dat de vraagprijs binnen bepaalde grenzen blijft. Niet dus.

Belastingvoordelen

Behalve harde cash krijgen farmabedrijven vooral heel wat fiscale voordelen. Op die manier wil de overheid onderzoek en ontwikkeling stimuleren. In Europa is België intussen kampioen inzake belastingvoordelen voor onderzoek. Ondernemingen die investeren in onderzoek betalen bijvoorbeeld minder vennootschapsbelasting. Zo wordt 80 % van de inkomsten uit patenten – binnen en buiten de farmaceutische sector – vrijgesteld van belastingen. Door deze vrijstelling, ingevoerd op vraag van de farmasector, verloor de overheid in 2016 zo'n 606 miljoen euro aan inkomsten van medische bedrijven. >

Volgens Oxfam betaalde Janssen Pharmaceutica tussen 2013 en 2015 slechts 1 à 2 % winstbelasting

>

Medische bedrijven krijgen ook een belastingkrediet voor investeringen in onderzoek en ontwikkeling. Dit belastingkrediet kwam in 2016 neer op 143 miljoen euro.

Tot slot betalen bedrijven die onderzoek doen (universiteiten trouwens ook) 80 % minder bedrijfsvoorheffing op de lonen van de onderzoekers die ze tewerkstellen. Dit belastingvoordeel bedroeg 112 miljoen euro in 2016 voor medische bedrijven. Op deze manier vermindert de overheid de belastingdruk, maar ze loopt heel wat inkomsten mis. En het verlies gaat in stijgende lijn. In 2016 liet de overheid 1,9 miljard euro aan inkomsten liggen door fiscale voordelen toe te kennen aan de bedrijfswereld in zijn geheel, een vertienvoudiging tegenover 2007. Daarvan namen medische firma's 872 miljoen euro voor hun rekening, vooral door de octrooi-af trek.

Misbruik van octrooi-af trek

De hamvraag is of alle gunstmaatregelen het beoogde effect hebben, namelijk dat bedrijven meer investeren in onderzoek en ontwikkeling. Dat doel wordt niet altijd bereikt. Het Planbureau kwam tot de bevinding dat rechtstreekse subsidies wel leiden tot extra investeringen in onderzoek. Ook de gedeeltelijke vrijstelling van de bedrijfsvoorheffing zou grotendeels het gewenste effect hebben, vooral voor onderzoekers met een masterdiploma.

Over het belastingkrediet dat bedrijven krijgen voor investeringen in onderzoek is het Planbureau veel minder enthousiast. Het vindt weinig aanwijzingen dat dit fiscale voordeel de uitgaven voor onderzoek stimuleert. Voor de belastingaf trek voor inkomsten uit patenten bespeurt het bureau zelfs geen enkel gunstig effect. Integendeel.

Monsterwinsten voor Gilead

Thanks, Belgium

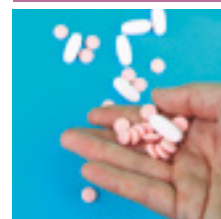
Onderzoekers aan de KU Leuven ontdekten samen met een Tsjechisch onderzoeksinstituut drie verschillende geneesmiddelen. Ze verleenden begin jaren negentig een exclusieve licentie aan het Amerikaanse farmabedrijf Gilead, dat de moleculen verder ontwikkelde en op de markt bracht. In ruil krijgen beide instellingen royalty's. Het belangrijkste geneesmiddel is tenofovir, het meest gebruikte middel wereldwijd tegen hiv. Gilead bracht daarna nog vier andere geneesmiddelen op de markt die onder meer tenofovir bevatten. De onderneming veranderde later de oorspronkelijke moleculen en bracht hiermee verschillende producten op de markt.

Noch Gilead, noch KU Leuven wilde meedelen hoeveel royalty's werden betaald. We hebben een schatting gemaakt op basis van gegevens over de samenwerking die in de

jaarrapporten van Gilead werden gerapporteerd, en op basis van gegevens uit de jaarverslagen van de KU Leuven. Het bedrag is dus niet exact, maar geeft een grootteorde weer met een aanvaardbare foutenmarge.

Gilead realiseerde in de periode 2008-2017 een omzet van ruim 72 miljard euro met de verschillende geneesmiddelen. De geschatte opbrengst voor de KU Leuven bedraagt 559 miljoen euro, nog geen 1 % van de omzet. Het Riziv gaf in diezelfde periode 486 miljoen euro uit voor de terugbetaling van diezelfde geneesmiddelen.

De belastingaftrek voor octrooien kost de staat veel geld. Multinationals maken er misbruik van.

Dit belastingvoordeel blijkt zo aantrekkelijk voor bedrijven dat sommige multinationals hun octrooien in België registreren, terwijl het product waarvoor het octrooi dient niet in ons land wordt ontwikkeld. Ze gebruiken de maatregel dus niet om onderzoek in ons land te doen, maar om hun belastingen te minimaliseren.

Op aangeven van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (Oeso) heeft ons land het systeem inmiddels aangepast. Sinds 2016 bestaat er een innovatieaftrek, die de octrooi-aftrek na een overgangperiode van vijf jaar zal vervangen. Afwachten of de nieuwe regels investeringen in onderzoek zullen stimuleren.

Belastingvoordelen herzien

Eigenlijk is het hele pakket belastingmaatregelen voor bedrijven aan herziening toe. Verschillende evaluaties wezen al op het probleem dat overheidssteun minder efficiënt is wanneer bedrijven meer dan twee voordelen combineren. Vooral ondernemingen die genieten van zowel een belastingkrediet als de belastingaftrek voor octrooien behoren tot deze groep. In de farmasector is Janssen Pharmaceutica een goed voorbeeld. Deze dochter van de Amerikaanse farmareus Johnson & Johnson rijfde van 2012 tot 2017 voor 51 miljoen euro aan subsidies binnen. In de periode 2013-2017 kon de firma 5 miljard euro aftrekken van haar belastbare basis dankzij de octrooi-aftrek. Volgens een analyse van Oxfam betaalde Janssen Pharmaceutica tussen 2013 en 2015 slechts 1 à 2 % belastingen, vooral dankzij de octrooi-aftrek. Over de belastingvoordelen die bedrijven in ons land krijgen, is de FOD Financiën overigens bijzonder discreet. Hoeveel ontvangsten de overheid door de fiscale maatregelen misloopt, wil ze alleen per sector vrijgeven. Ze weigert te zeggen welke bedrijven genieten van welke belastingvoordelen. De burger heeft nochtans het recht te weten hoe zijn belastinggeld wordt gebruikt.

Subsidies voor Belgische farmabedrijven

Janssen Pharmaceutica

- Belgisch dochterbedrijf van Johnson & Johnson
- Ontving in 2012-2017 Vlaamse subsidies van **51 miljoen euro**.

UCB Pharma en Biopharma

- Brussels farmaconcern
- Kreeg in de periode 2012-2016 **20,4 miljoen euro** van de Waalse overheid. Daarvan is 11,8 miljoen euro een terugbetaalbaar voorschot.

Galapagos

- Vlaams biotechbedrijf
- Kreeg in de periode 2013-2017 **17,8 miljoen euro** aan subsidies van de Vlaamse overheid.

Ablynx

- Vlaams biotechbedrijf, een spin-off van de VUB en het Vlaams Instituut voor Biotechnologie
- Kreeg in de periode 2005-2014 **16,3 miljoen euro** aan subsidies van de Vlaamse overheid.
- Werd begin 2018 overgenomen door Sanofi voor **3,9 miljard euro**.

Ogeda

- Waals biotechbedrijf, een spin-off van de ULB
- Kreeg in de periode 2012-2016 voor **7,1 miljoen euro** overheidssteun van het Waals Gewest. Daarvan is 1,8 miljoen euro een terugbetaalbaar voorschot.
- Werd in 2017 overgenomen door de Japanse farmareus Astellas.

Wat levert het op?

Een andere vraag is of onze bijdragen hebben geleid tot *nuttig* onderzoek. Onderzoek moet uitmonden in wetenschappelijke inzichten en nieuwe geneesmiddelen die een meerwaarde voor onze volksgezondheid betekenen. In ons land is nagenoeg niet onderzocht of dat doel wordt bereikt.

Van enkele geneesmiddelen weten we zeker dat Belgische universiteiten ze mogelijk hebben gemaakt. De KU Leuven ontwikkelde bijvoorbeeld medicijnen tegen enkele virale infecties, waaronder het meest gebruikte middel tegen hiv (zie kader op de bladzijde hiernaast). Enkele andere producten die momenteel in de pijplijn zitten, werden aan onze universiteiten geconcipeerd en verder ontwikkeld door een spin-off. Sommige spin-offs werden uiteindelijk overgenomen door een groot farmabedrijf.

Kennis te koop

Jammer is wel de manier waarop kennis die onze universiteiten hebben verworven, wordt gecommmercialiseerd. De onderzoeksresultaten worden aan één farmafirma verkocht, zonder voorwaarden in verband met de beschikbaarheid en de prijs van de producten die dankzij het onderzoek worden ontwikkeld. Het farmabedrijf krijgt dus een monopolie en heeft meteen een vrijgeleide om een hoge prijs te vragen voor het eindproduct. Wedden dat ze die prijs zal motiveren met de hoge kosten voor onderzoek en ontwikkeling? 🍀